Gadekampens deja vu

København har siden midten af 1800-tallet været scene for voldsomme sammenstød, hvis sociale udspring det etablerede samfund ikke kan se.

Af Allan Mylius Thomsen

Brandene er slukket og røgen drevet væk. Kun forkullede rester står tilbage og minder os om de gadeuroligheder, der også har sat sindene i brand i Danmark. For en indfødt københavner, der snart har levet 60 år i hovedstaden, er der et noget trist dejavu over disse begivenheder. Måske kun udviklet med en eskalerende råhed og medfølgende mediemæssig eksponering.

Barrikader og gadekamp prægede Nørrebro under rydningen af Firkantens Byggelegeplads i foråret 1980.

Som byhistoriker kan jeg også konstatere, at voldelige sammenstød mellem befolkningen og ordensmagten ikke er af nyere dato. Hele det tyvende århundrede var præget af slag mellem utilpassede befolkningsgrupper og politiet. Da Rådhusets klokkespil blev indviet den 1. januar 1904 kæmpede bøller, borgere og panserbasser i byens centrum til den lyse morgen. Presse og politikere krævede tæsk og straf.

Slog med juletræsstammer
Siden midten af 1800-tallet blev der i arbejderkvarterenes gader og baggårde udkæmpet drabelige gadekrige, hvor bl.a. juletræsstammer blev brugt som slagvåben, ofte med brækkede knogler og kraniebrud til følge. Kampe som jeg selv har deltaget i, og som først klingede af i midten af 1960-erne, uden at vække meget opsigt hos det etablerede borgerskab.

Gennem de første tredive år af 1900-tallet udgik der fra Grøntorvet store civile uroligheder, hvor anarkister, syndikalister og kommunister stod for kampe med samfundet. Kampe der bl.a. medførte besættelse af Børsen og politiskud på Kongens Nytorv.

Under anden verdenskrig var kombattanterne mere veldefineret, selvom der var flere der meldte sig som frivillige hos tyskerne, end der var medlemmer af modstandsbevægelsen. Nogle af de første modstandsfolk, i Churchillklubben der blev dannet i Aalborg i 1941, har siden udtalt, at hvis de var født 20 år senere, var de blevet autonome.

Politiets startede ungdomsklubber
Under og efter krigen blev det forgangne århundredes største generationer født. Fattige familier der var klemt sammen i byens små toværelses lejligheder. Det skærpede gadekampene og ungdommens konfrontation.

Der var stigende problemer om aftenen med »bøllebander«, der generede forbipasserende på Strøget og andre centrale strøg. Det blev der skrevet meget om i pressen. Derfor besluttede Københavns politi den 11. januar 1954 at udsende flere patruljevogne på gaderne.

Det var politimandens daglige færden blandt de dårligst stillede, der gav inspiration til at kopiere et system, der gennem flere år havde fungeret i amerikanske storbyer. Politiet startede ungdomsklubber under faste regler, der dog tog hensyn til de unges baggrund. Her kunne gadernes unge nu samles andre steder end på gadehjørnerne. Politiets Ungdoms Klubber, PUK, åbnede første gang på Vesterbro den 4. februar 1952. Men åndehullerne i PUK kunne ikke rumme alle de unge, og blev efterhånden overtaget af kommunen.

Ungdom med oprørstrang
Den 8. august 1957 kom filmen »Rock around the Clock« til København. Den havde premiere i Bristol Biografen på Frederiksberggade, og det udviklede sig til de siden obligatoriske sammenstød med ordensmagten på Rådhuspladsen. »Læderjakker« og »anderumper« fik over to aftner »knippelsuppe« af politiet.

Helt galt gik det, da Københavns kommune i eftersommeren 1959 gennemførte en serie parkunderholdninger med efterfølgende dans i Enghaveparken på Vesterbro. Her swingede unge »anderumper« i vindjakker deres damer på styltehøje stiletter, med højt touperet hår dækket med tynde chiffon-tørklæder, og stramme nederdele.

De voksne, autoritære betjente og byens unge rødder kommunikerede ikke særligt godt. En anarkistisk oprørstrang ulmede stadig hos

storbyens ungdom med uundgåelige sammenstød til følge. Men ifølge pressen, pæne borgere og politikerne var det naturligvis ikke sociale forhold, men en forrående musik og »professionelle bøller«, der var skyld i urolighederne.

I tiden omkring nytår og Sct. Hans var der store bålbrændinger i gaderne. Juletræer, madrasser, dørmåtter og frugtvogne flammede på Nørrebro, Vesterbro, Christianshavn og Indre By. Dengang var der ikke mange biler i København. Sammenstød og stenkast mod politiet hørte til urolighedernes faste scenografi.

Problemet var enkelt. Store ungdomsårgange, og meget få fritidsmuligheder. Man hang på gadehjørnerne, og begrebet »nøglebørn« fødtes. Store børn fik en nøgle hængt i en snor om halsen, medens far og mor arbejdede for at opfylde de nye materialistiske drømme. De store unger hang ud med hinanden, og afskyede kommunale fritidsmuligheder, hvor datidens pædagoger, med ret til at bære kyse, ikke havde meget begreb om at omgås med gadens rødder. De ville noget andet - de ville have deres eget.

Politiet til at banke de unge
I tresserne og halvfjerdserne eskalerede de store ungdomsårganges antiautoritære oprør. Studerende besatte universitetet. Efter pigtrådskoncerter var der sammenstød med politiet. Slumstormere besatte tomme lejligheder. Lærlinge og ungarbejdere organiserede sig. Unge organiserede sig i pacifistiske og antiatomvåben foreninger. Ingen fælles dagsorden, men alle ville de have alternative muligheder i deres fritid.

Grupperne inspirerede hinanden, nogen mere formulerede end andre. Massedemonstrationer og gadekampe som »Svinebugten«, Verdensbanken, Fredensgade og »Byggeren« rystede samfundet. Ingen i det etablerede samfund kunne se de sociale undertoner, og kaldte det hele »Ungdomsoprøret«.

Da man først fik øje på de unge, skulle de have nogle bank, og det havde samfundet politiet til. Men efterhånden blev der også lukket op for alternativerne med bl.a. Projekt Hus i Magstræde, Projekt Fabrik i Prinsessegade og ikke mindst Christiania.

Afbrænding af affaldscontainere på Nørrebro, foråret 1980.

Ungdommen blev ældre, faldt mere til ro, og ungdomsårgangene blev mindre. Men mindre grupper fortsatte det antiautoritære oprør. Slumstormerne blev til BZ'ere og autonome, der udkæmpede slag med ordensmagten ved bl.a. Allotria og Mekanisk Musikmuseum. Samfundets løsning var igen tæsk og straf.

Men efter Allotria overlod kommunen i efteråret 1982 Jagtvej 69 til BZ-brigaden. Som alternativ til kommunens mere velfriserede tilbud, fungerede »Ungdomshuset« med frivillig arbejdskraft, papirløst og uden offentlige tilskud. Nu faldt der nogenlunde ro over København. Dog satte en EU afstemning sindene i kog, i den samme gade hvor arbejderne tørnede sammen med politi og militær under »slaget på Fælleden« i 1872.

Uartikuleret protest
Nu har vi igen to frustrerede ungdomsgrupper i København og andre bysamfund. Ungerne med relation til det nedlagte Ungdomshus. Unge med nydansk baggrund, som udgør samfundets nye proletariat. I en uartikuleret protest griber begge grupper til uacceptabel gadevold, uden i øvrigt at have officiel sammenhæng. Den er ellers tydelig nok: Årevis med nedprioritering af unges fritidsmuligheder. Måske fordi de små ungdomsårgange gav politikere en kærkommen mulighed for at spare, hvad de så glemte at rette op på, da antallet af unge steg igen.

Ligesom i 1960-erne inspirerer og kopierer grupper og enkeltpersoner hinanden, uden at have nogen fælles målsætning. Inspiration der også blev hentet i amerikanske storbyer og Paris, hvor vold og bilbrændinger gav den optimale medie eksponering. Men de voldelige reaktioner er en åbenlys konsekvens af, at politikere i årevis ikke har fornyet sig og udbygget mulighederne for de unge i København.

Der er lange ventetider i idrætsforeningerne, hvis faciliteter er nedslidt. Og hvis de unge ikke ønsker de velfriserede fritidstilbud, er der intet andet alternativ end gaderne. Nøjagtigt som i 1960-erne - og nøjagtig den samme reaktion fra vidt forskellige grupper.

Desværre er samfundets reaktion også den samme. Det er de unge og deres forældres skyld. Der bruges millioner på

symptombekæmpelse og forsikringserstatninger. Krav om middelalderlig hævn, hvor hele slægten skal straffes, hvis enkeltindivider forbryder sig mod samfundets love. Selv Socialistisk Folkeparti klinger med toner der sætter deres efternavn i samklang med navnebrødrene fra Det Konservative- og Dansk Folkeparti.

Vi løser ikke integrations- og ungdomsproblemer med politi, tæsk og økonomisk afstraffelse af forældre, der ofte i forvejen tilhører de laveste indtægtsklasser. Vi løser problemerne ved at give de unge arbejds- og fritidsmuligheder, som er klare alternativer til livet på gaden.

Allan Allan Mylius Thomsen er byhistoriker og medlem af Borgerrepræsentationen for Enhedslisten. Artiklen har tidligere været bragt på hjemmesiden voresby.nu.